

LAIKMETIS

Nr. 23

1943. g.
4. jūnijs

RM 0,30

Darbs veido viru

RUZVELTA KARS

Šis dienas pasaule piedzīvo lielāko žīdu blēdību, kas cilvēci grib ieraut aizvien staignākā purvā. Ruzvelta un Staļina kopēja savvērestība ir tikai veikls paņēmiens, kā piekrāpt māsas. Jau visa šī pasaules kara inscēnēšana nebija nekā cits kā Ruzvelta blēža triks, ar ko tas gribēja izkļūt no klūmīgā Amerikas politikas stāvokļa, kādā tas bija nonācis savas nespējas dēļ.

Svens Hedins, slavenais zviedru pētnieks, pats vairākas reizes bijis Savienotās valstīs, uzturēdamies tur gandrīz 2 gadus. Tāpēc, aplūkojot Savienoto valstu un Eiropas attieksmes, šī lietpratēja un neitrālā novērotāja atzinumi pelna sevišķu ievērību. Brokhausa (Brockhaus) apgādā Leipcigā tikko iznākušā grāmatā „Amerika kontinentu karā” Svens Hedins izlirzā jautājumu, kā tas izskaidrojams, ka Savienotās valstis vēlreiz spējušas sacelt karu visā zemes lodē. Te rādīta Ruzvelta vadītās Ziemeļamerikas Savienoto valstu kara politikas attīstība, ko autors izstudējis ar vislielāko rūpību. Tā šis objektīvais novērotājs ar faktiem pierāda, kas uzskatāms par īsto vaininieku šai kara. Ir vērts citēt dažas vietas no šī Svena Hedina darba:

„Arī Savienotajās valstīs pēc pirmā pasaules kara, kas nācījas parādus bija pavairojis par 22 miljardiem, saimniecībā un sociālā dzīvē iestājās grūtības. Starp 1929. un 1932. gadu Savienoto valstu ienākumi — ciktāl tie izteicās dolaru apgrozībā, kritās no 80,1 līdz 40 miljardiem dolaru. Kopprodukcijas vērtība noslidēja no 66,3 līdz 40,7 miljardiem dol. Sakarā ar darba trūkumu strādniekiem sākumā samazināja darba laiku, pazeminot algas, bet vēlāk tos vienkārši atlaida. Bezdarbnieku skaits no 2 miljoniem 1929. g. pieauga līdz 14 miljoniem 1932. g. Rūpniecības strādnieku ienākumi reizē pazeminājās par 41 proc., krītot no 50 līdz 29 miljardiem dolaru.

Arī lauksaimniecība panīka. Visu lauksaimniecības produktu vērtība, t. i. fermeru pārdoto un paterēto, laikā no 1929. līdz 1932. gadam nokrita no 12.094 līdz 5284 miljoniem dolaru. Fermeru saņemamās cenas pazeminājās no indeksa skaitļa 146 līdz indeksa skaitlim 65, kamēr indeksa skaitlis rūpniecības produktiem pamazinājās no 153 līdz 107, kas fermerim kļuva par smagu nastu.

Ruzvelta jaunais valsts dzīves izveidošanas plāns „New Deal” sākumā gan deva daudz jaunu likumu un likumu priekšlikumu, ko tauta pieņēma, gluži pārsteigta par jaunā prezidenta aktivitāti. Šī „New Deal” likumdošana, ar ko Ruzvelts sevišķi lepojas, jo tas vispār Savienotajās valstīs bija pirmais valdības ierosinātais sociālpolitiskais priekšraksts, ne tuvu nesasniedz tos panākumus, kas Eiropas valstīs, piemēram, Zviedrijā, Šveicē un Vācijā sasniegti ar valsts un sociālo apdrošināšanu. Arī skaļi izreklamētā darba sagāde un vispārīgā derīgu darbu noorganizēšana nekā daudz nedeva, jo strādniekus tur nodarbināja tikai neilgu laiku un vāji atalgoja, pie kam visus izlietoja kā nekvalificētu darba spēku, neievērojot viņu aroda prasmi un aizkavējot tālāku apmācību.

Šis bagātākās pasaules valsts saimniecības aina pirms oficiālā kara sākuma bija

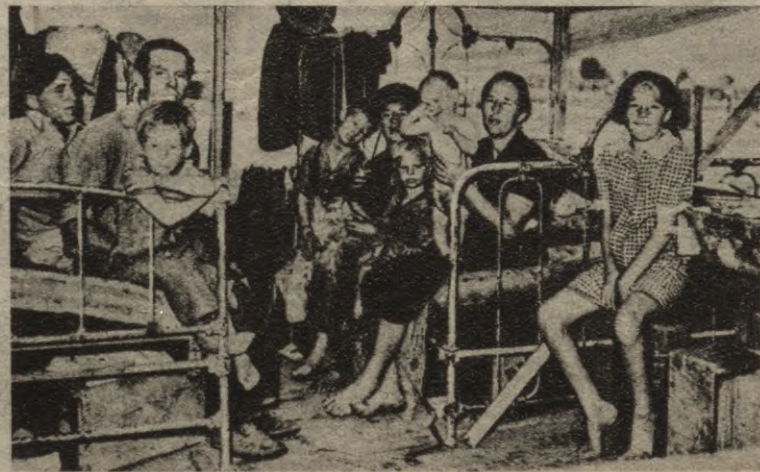

visai bedīga. Tomēr pēc Amerikas iestāšanās karā stāvoklis kļuva vēl nopietnāks. Tagad bija šajūtama Savienoto valstu atkarība no pārējās pasaules, īpaši no Austrumāzijas. Amerika pūlējās trūkstošo aizstāt ar pašas produkciju, tomēr, lai to panāktu, bija vajadzīgs laiks, ja tas vispār bija realizējams. Arī Savienoto valstu zelta politika nespēs sagādāt zaudētās jēlvielas.

Kentukijas uzkalnu starpā atrodas amerikāņu karavīru apsargātais Noksa forts, kuŗa apakšzemes pagrābos glabājas no Eiropas atvestais zelts — trīsceturtdaļas no visas pasaules zelta. Mēs pazīstam seno teikņu par karali Midasu, kuŗam viss, ko tas aizkāra, pārvērtās zeltā, līdz viņš zeltā nosmaka. Arī Ruzvelta Amerika tagad atrodas līdzīgā stāvoklī, jā, pat sliktākā, jo, savācot tādu zelta krājumu, tā pasaulē radījusi saimniecības revolūciju.

Svarīgs ir arī armijas noskaņojuma jautājums. Daudzi nopietni vērotāji amerikāņu laikrakstos sūdzas par morāles pagrī-

Bezpaļūtnieku novietne Padomijā? Nē, tā izskatās Ruzvelta „pārpilnību paradīzē” — Savienotajās valstīs. Vairākām pieuuga spieķa nonākušajām fermeru ģimenēm nākas dzīvot šais teišu novietnēs, pārtiekot diendienā no nātņu virus un ceptas mīklas, gaidot labākus laikus, ko tām apsolījis, bet nespēj sagādāt balmutīgais prezidents ar savu „dzīves atjaunošanas programmu”. 1935. gadā, t. i. gadu priekš Ruzvelta otrreizējās ievēlēšanas par prezidentu, 78 proc. lauksaimniecībā nodarbināto amerikāņu fermeru bija vēl patstāvīgi lauksaimnieki. Piecus gadus vēlāk to skaits bija sarucis jau līdz 43 proc., bet fermeru parādi pieauguši līdz 9 miljardiem dolaru. 3 miljoni fermeru bez zemes un darba — tādas ir Ruzvelta „New Deal” plāna un saimnieciskās politikas sekas.

Pievilto lomā nonāca arī tās amerikāņu ģimenes, kuŗas prezidents Ruzvelts ar rožainiem solījumiem aizvilināja no Savienoto valstu kādreiz bagātajiem kviešu lauku apgabaliem Klusā okeana piekrastē uz eskimosu un indiāņu apdzīvoto apgabalu — Matanusku — Aļaskā. Pēc gadiem ilgām galīgi neracionālas saimniekošanas, pēc mežu izciršanas kādreiz auglīgā zeme tū pārvērtās klīstošu smilšu tuksnesī.

Laikmeta arch. uzņ.

mumu jauniesaukto nometnēs un citās līdzīgās vietās. Vajadzības brīdī droši vien arī amerikāņu karavīri pierādīs savas spējas. Tomēr nekad tie nespēs cīnīties ar to sajūsmu un pārliecību kā vācieši, kas ziedo sevi tautas brīvībai un nākotnei. Arī ar visas pasaules zeltu Ruzvelts nespēj dažos gados radīt armiju, ko varētu salīdzināt ar Vācijas kaŗaspēku, kuŗa spējas un garu veidojušas vairāku gadsimtu tradīcijas.

Lai gan produkcijas skaitļi un piešķirtās summas bija lielas, 1941. gada rudens manevros amerikāņu armijai bija koka ložmetēji un lielgabali un papes tanki kā vācu kaŗaspēkam pēc atbrūošanas 1919. gadā.

1940. gadā visā Savienoto valstu armijā bija tikai 250.000 vīru. Amerikas „Victory-Programm” (Uzvaras programmas) uzbrukumam Vācijai kopš 1943. g. vidus paredz lielāku skaitu jaunformējamu divīziju. Kā Ruzvelts tās domā apmācīt un apbrūpot, lai uzvarētu cīņās piedzīvojušās Vācijas, Itālijas, Japānas, Rumānijas, Ungārijas, Slovākijas un Somijas armijas?

Ruzvelts runāja par demokrātiju un tomēr ik brīdī kļuva tai neuzticīgs. Tos, kas miera un līdzšinējo dzīves formu saglabāšanas dēļ tam ieteica mainīt savu politiku, viņš nolamāja par demokrātijas un Amerikas pretiniekiem. Viņš nedeva demokrātijas paraugu, bet tās izķemojumu. Viņš runāja par runas brīvību, bet pavēlēja tiem, kas domāja citādi kā viņš, klusēt. Viņš runāja par ticības brīvību un tomēr slēdza līgumu ar boļševismu, — sūtīja pilnvaroto uz Vatikānu, lai zvejotu savus katoļu vēlētajus, bet nepielaida pat pāvesta nunciju Vašingtonā. Viņš runāja par atbrīvošanos no trūkuma, bet nevarēja 10 miljoniem cilvēku sagādāt darbu, maizi un pajumti. Viņš runāja par atbrīvošanos no turpmāku kaŗu bailēm, bet sagatavoja kaŗu ne tikai savai viņa tautai, bet arī pasaulei, jo tos, kas bez viņa palīdzības varbūt labprāt vienos ar ass valstīm, viņš kūdīja uz pretestību un tā iedzina miljoniem cilvēku nāvē. Vēsturē šis kaŗš gūs prezidenta Rūzvelta kaŗa nosaukumu” P. R.

MŪSU STĀJA

„Vēl tā lieta neiet.” Puišs kā ozols — lai tiktu atvaļinājumā, jāiemācās labi sveicināt.

Pārvarējuši savas jauno dienu šaubas un sīko rakstura svārstīšanos, mēs skaidru un apņēmīgu vaigu stāvam savas tautas likteņa priekšā. Te mēs esam — aiz mums tūrumos tēvi iet pilnām sētuvēm, vecā māte šķin ābeļu ziedus, māsa daino laidarā, māte kā irbe tekā un vienmēr mūs pie-min.

Starp dzīvības un nāves ugunīm top mūsu stāja. Tā ir ne tikai sevis parādīšana tēvzemei, bet arī kopējā likteņa saistību pildīšana augstas un vecas Eiropas kultūras vārdā. Tēvzeme redz mūsu stāju, miljoniem acu mūsos noraugās, un mūsu mazie darbi kļūst lieli šā likteņlaika vienreizībā.

Mūs veido un vada, mēs kļūstam cīņas alkātīgi, vien-alga, kas mūsu rokās — cirvis, lāpsta, arkls, šautene.

Drosme un paklausība viscauri raksturo mūsu stāju — līdz galam uzticīgi savam tēvzemes karogam.

Mēs esam izpalīgi un apņēmības pilni ejam pa Dieva kareivju pēdām, celdami visu, kas ceļams un savām jaunajām rokām turēdami visu, kas turams. A. E.

Ar lielu dzīves un kauju pieredzi par saviem jauniejiem karavīriem vienmēr nomodā atrodas kādas latviešu izpalīgu vienības komandieris.

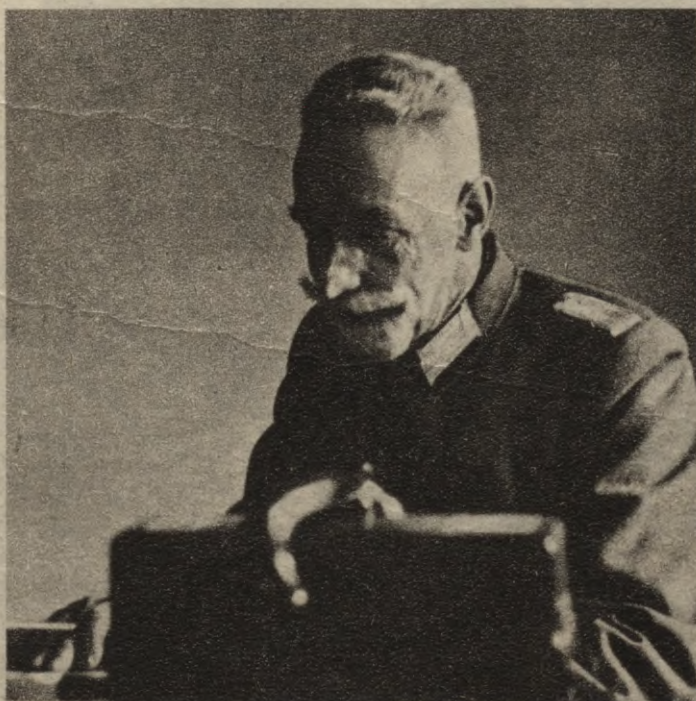
Par nīknām ziemas kaujām austrumos saviem biedriem izpalīgiem jau zina stāstīt 19 gadus vecais latviešu cīnītājs, kas apbalvots ar Ziemas kaujas nozīmi.

Puiši grib iet atvaļinājumā — domā vienības virsseržants. Pārbaudīsim stāju!

Mēs labi izskatāmies arī darba tērpos.

Nav mums liegts arī auto vadīšanas prieks savā vienībā.

ZENĪTARTILERIJA JAU NOTRIEKUSI 10.000 LIDMAŠĪNU

Kolīdz atskan trauksmes signāls: „Gaisa uzbrukums!” — zenītartilērijas ūtršāvēja lielgabals jau dažās sekundēs ir kaujas gatavībā. Šaušanu koriģē ar speciālām tēmēšanas ierīcēm.

PK kara ziņotājs Daušers (Vb.)

Nakts gaisa uzbrukumos zenītartilērijai talkā nāk skaņu noklausīšanas aparāti un starmeši. Pirmie palīdz precīzēt lidmašīnas atrašanās vietu — otrie to apgaismo.

OT kara ziņotājs Štāfels (Vb.)

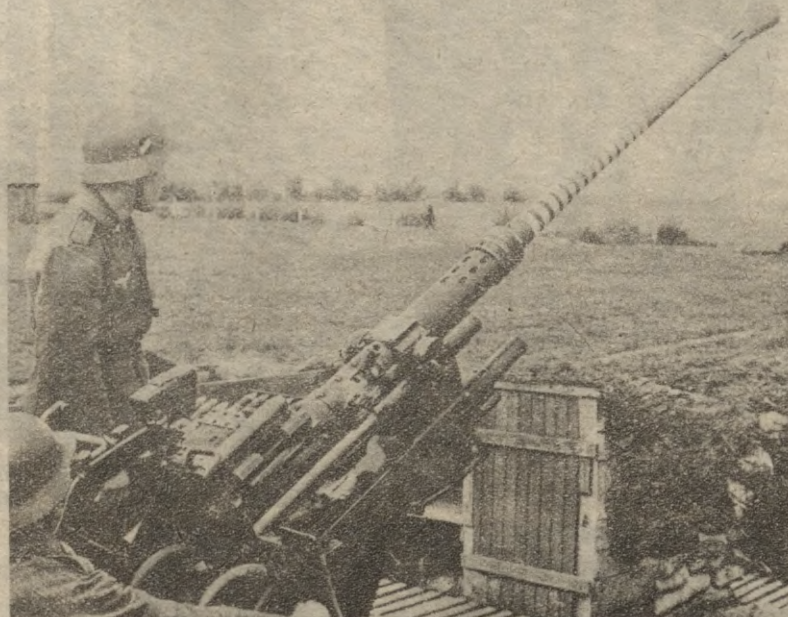
Vācu kara aviācijas zenītartilērija, kā to vēstīja š. g. 19. maija bruņoto spēku virspavēlniecība, kopš kara sākuma notriekusi 10.000 ienaidnieka lidmašīnu. Lai saprastu šo ārkārtīgo panākumu, jāzina, ka Anglijai, Francijai, Ziemeļamerikas Savienotajām valstīm kopā šā kara sākumā nebija tik daudz lidmašīnu.

Vācu zenītartilērijas panākumi ir sevišķa slāvis lappuse šā kara vēsturē, ne jau minēto notriekto 10.000 pretinieka lidmašīnu dēļ vien.

Nacionālsociālistiskā Vācija priekš 10 gadiem pārņēma no Vācijas agrākās valdības tikai 7 zenīta baterijas. Bet šodien zenītartilērija — šīs atvairīšanas mugurkauls — ir viena no sekmīgākām ieroču šķirām.

Zenītartilērija ir visur: tā darbojas no visattālāko ziemeļu apgabaliem līdz Melnai un Vidusjūrai, no Atlantijas okeāna piekrastes līdz austrumu frontes pirmajām līnijām. Austrumu frontes operācijās zenītartilērija iztādījusi nevien par iedarbīgāko atvairīšanas, bet arī uzbrukuma ieroci, jo tā ir vieglāk pārvietojama vjnsneizdevīgākos apstākļos. Uz zirgu vai mūļu mugurām zenītartilērija, izjaukta pa daļām, līdz ar savu apkalpi aizceļo arī kalnu visaugstākās vietās, kas nav sasniedzamas ne ar kādiem citiem satiksmes līdzekļiem. No turienes tā vērsās pret ienaidnieku gan uz sauszemes, gan uz jūras, gan gaisā. Ar savu ātro darbības spēju zenītartilērija veikusi jau dažu labu apbrīnošanas cīņīgu uzdevumu. Visur apsveic tās ierašanos. Tādēļ tā arī nekur ilgi nepaliek vienā vietā, arvien sekodama pavēlei: „Uz priekšu!”

Līdzās 10.000 notriektām ienaidnieka lidmašīnām, kas reizē nozīmē 30.000—40.000 augsti kvalificētu lidotāju zaudējumu, vācu zenītartilērija kopš kara sākuma

Visā atkarājas no šāvēja veiklības un precīzas darbības. Viņam reizē jālaiž darbā ir acis, ir rokas, ir kājas, virzot lielgabala stobru uz tēmējuma mērķi. 14 balti gredzeni uz lielgabala stobra liecina, ka šī zenītliegabala apkalpe notriekusi jau 14 ienaidnieka lidmašīnas.

PK kara ziņotājs Delfs (Atl.)

sasāvēsi 6000 tanku un 23 dažādas kuģus, iznīcinājusi vairāk nekā 10.000 ložmetēju līdzu, bunkuru, neskaitāmus vilcienus un neskaitāmus ieročus. Līdzās apkalpes priekšzīmīgajam uzbrukumam garam šos panākumus vairo arī augsti attīstītā šaušanas tehnika. Starp to un parasto šaušanu no šautenes ir gandrīz tikpat liela starpība, kā starp diferenciāļu un integrāļu aplēsēm un mazo vienreizvienu.

Kara lidmašīnu lielais ātrums, kā arī lidojumu augstums šai karā gandrīz divkārtējies, radot sarežģītus uzdevumus zenītartilērijas apkalpei. Par spīti visam tam ļābi sagatavotie zenītartilērijas vīri ar savām speciālajām ierīcēm, kas dod iespēju ātri aplēst tēmēšanu, darbojas sekmīgi visādos apstākļos.

Zenītartilērijas nopelni ir arī tas, ka tā traucē pretinieka lidmašīnas nomet bumbas un atgriež tām atceļu.

Par zenītartilēristu sekmīgo darbību gaisu liecību dod arī apbalvoto skaits: 170 zenītartilēristu apbalvoti ar Dzelzs krustu un 160 ar kaujas Zelta nozīmi. V. A.

Šīs angļu milzu bumbvedējs terora gaisa uzbrukumā iedrošinājās pienākt pārk tuvu vācu zenītartilērijas sprostā uguns līnijai. Kā desmitiem citu to notrieca zemē vācu zenītartilērijas ļābi tēmētie šāvēji.

PK kara ziņotājs Bekers (Atl.)

*Latviešu zenīrtaleristi atklāj
uguni pret gaisa mērķi, ko velk
lidmašīna.*

Starp jūras piekrasti un ezeru atrodas kāpām un priežu mežiem klāts apvidus. Izejot cauri jaunaudzei, netālu no jūras krasta ieraugām lielāku kompleksu pamatīgi celtu glītu koka baraku. Šeit notiek zenīrtalerijas apmācības. Pēdējās 5 nedēļās arī pulciņš latviešu 44-brīvprātīgo leģiona virsnieku un instruktoru, kas vēlāk apmācīs savas vienības, te veikuši zenīrtalerijas vingrinājumus.

Ceturtdien, šī izlaiduma apmācību pēdējā dienā, nometni apskatīja 44-brigādeģenerāls, ģenerālmajors grāfs fon Pūklers (von Pückler), ko pavadīja arī latviešu 44-brīvprātīgo leģiona ģenerālinpektora štāba šefs 44-standartenfīrers Plensners.

Pēc teorētiskām apmācībām notika apmācības ar lielgabaliem, kur brūni nodegušie, visai brašie un apkēriģie karavīri varēja pierādīt savu prāsmi. Noteikti un skaidri skanēja komandas — šeit vēl vācu valodā — lai gan ne visi no šiem latviešu jaunekļiem to prot — asi un precīzi lielgabalu apkalpe veica dažādos paņēmienus. Beigās vēl demonstrēja divu blakus esošu upes tiltu nodrošināšanu pret gaisa un tanku uzbrukumiem. Zibenīgā ātrumā novietoja lielgabalus un tos labi nomaskēja; viss acumirkli bija šaušanas gatavībā. Pēc pavēles tad karavīri, brašai latviešu dziesmai atskanot, devās uz jūrmalu, kur notika šaušana gaisa mērķi. Lidmašīnas vilkto mērķi sekmīgi apšaudīja, pie kam šāvēju kustības bija mierīgas un drošas, bet reize ātras. Arī zemes mērķus teicami trāpīja.

Apskates beigās ģenerālis izteica apmācību dalībniekiem atzinību par sekmēm un uzaicināja strādāt arī turpmāk tikpat centīgi, lai tie vēlāk frontē spētu pilnīgi veikt cīnītāja pienākumus. O. N.

*Viens divi — zenītliegabals,
spēcīgu roku bīdīts, novietojas
pozīcijā.*

*Arī četršajūga zenītliegabals
vairs nerada nekādus pārpratumus
un paklausīgi vērs savas zalves
pret ienaidnieku.*

*Artīleristu prieks: cik šāvienu, tik
trāpījumu mērķī!*

(Uzņ. V. Kalniņš.)

Prieks un labums

Divi H grenadiēji austrumu frontē devušies zvejā, — vai izdosies? Ja neiet ar lūgšanu, tad ies ar baltē dīšanu, bez loma viņi nepalik!

Mierīgajā aizmugurē cilvēks dažreiz nožāvājas un saka: „Gaļaičigi!” Kaņavīram frontē tāda sajūta sveša. Pat tais rētajās dienās, kad lielāku kauju nav, līdz gaļaičībai tālu. Kaņavīram vienmēr ir kas darāms: jāuzlabo ierakumi, jāsakārto ieroči un apģērbs, jāraksta vēstules piederīgiem, jāierīkojas mājīgāk savā dzīvojamā bunkurā vai sādžas būdīņā u. t. t. Pavasara saulainās dienas pēc bargās ziemas aicina dabā un sniedz jaunas darbības iespējas. Lūk, ūdeņi vajā! Upes vai ezera malā var brītiņu pasauloties, bet vēl labāk ir izpeldēties un izmazgāt veļu. Un kad tas padarīts, pēkšņi rodas lieliska doma — pazvejot, jo kur ir ūdens, tur vajag būt arī zivīm, bet tās būtu brīnišķīgs papildinājums parastajai ēdienu devai. Un katrs taču zinās, ka paša zvejotas zivis garšo vislabāk! Zvejnieka asais skats drīz vien atrod sādžas gruvešos kādu tīkla galu. Varbūt tas saplīsis, gadiem nav lietots, — nekas, salāpis! Derētu arī laiva, bet, ja nav, nekas — iztikas ar prāvāku sili. Ko nu vēl vajag, tā ir zvejnieka laime. Parasti arī tās netrūkst, tāpēc lomi ir pietiekami, lai iznāktu svaigu zivju azāids sev un draugiem. Ediena pagatavošana arī tur, kur nav plīts, kaņavīram grūtību nesagādā, jo kaņavīrs prot piemēroties un visu likt lietā. Tā no tukšas benzīna mucas var izveidot plīti un cepeškrāsni. Kā zvejniekam zivis, tā medniekam nereti pagādās arī labs cepetis. Un, ņemot klāt vēl kantīnes ruma devu, draudzīgā sadarbībā visam vadam iznāk īstas dzīres. *Kk.*

Loms bijis labs. Un tā kā pagādījusies pie rokas arī gaļas mašīna, tad var pagatavot kaut ko sevišķi garšīgu.

Improvizētā virtuves plīts agrāk bija vienkārša benzīna muca. „Pašapgādnieki” prot izlīdzēties.

Viens domā, ka sāls par maz; otram šķiet ka mazliet piededzis, bet garšo visiem. Uzņ. H kaņa ziņot. H. Ārenes (Ahrens)

Somu brīvprātīgās organizācijas „Lotta Svärd” vadītāja Fannija Lūkōnena, ko Lielvācijas Vadonis, cildinot somu sieviešu ievērojamus panākumus kopīgā cīņā pret boļševikiem, apbalvoja ar Vācu Ergla ordeņa zvaigzni.

200 000 VARONĪGĀS ZIEMEĻNIECES

Somi mums pazīstami kā atturīgi, sevī noslēgti, pat vēsi cilvēki, lieli klusētāji. Tādus tos rūdījuši gadu simteņiem grūtā cīņā ar darbu un cīņas savas neatkarības izveidošanas gaitās. Grūtā cīņā par eksistenci atstājusi idziņas grumbas dažā labā sejā. Šis vēsums tomēr ir tikai ārīšķīgs. Zem tā slēpjas sirsniņa sadraudzība, nevēlota viesmīlība, izpalīdzība, bezgalīga pateicības un pienākuma apziņa, kas izaugusi no lielas personīgas brīvības cieņas un dedzīgas tēvijas mīlestības. Šīs sīkstās somu tautas raksturīgās īpašības jo spilgti saskatāmas somu sievietē, kas aizvien dzīvi atsaukusies, kad un kur vien bijusi vajadzīga sievietes čaklā un izpalīdzīgā roka.

Organizēti somu sievietes plaši kulturāli sabiedrisku darbu veic kopš pazīstamās somu sabiedriskās darbinieces Lotas Svērd dibinātās somu sieviešu patriotiskās organizācijas, kas nosaukta viņas vārdā. Tagad šai organizācijā apvienotas vairāk nekā 200.000 somietes — lotas. Arī viņas visas kā viena līdzās saviem varonīgajiem brāļiem, vīriem un dēļiem ieslēgušās lielajā cīņā pret boļševismu. Viņas nevien palīdz dziedēt somu tautai divi viens otram cieši sekojošos brīvības karos smagi sistās brūces, bet nāk talkā frontes cīņtājiem kā izpalīdzes dažādos kara vešanai nepieciešamos darbos, gan frontes aizmugurē, gan tieši frontē. Tādā kārtā lotas atvieto vīrus daudzos atbildīgos postenos, sagādājot iespēju doties uz fronti lielākam skaitam cīņtāju.

A. Motmillers.

Ritos agri priekš darba un vakaros pēc tā peldēšanās, vingrošana un sports lieliski spēcina ķermeni un vairo darba prieku.

Sakarnieku dienestam pieteiktās lotas pēc teorētisko apmācību kursa beigšanas vingrinās arī vēl praktiski, pārvadājot atliecīgos piederumus raidāmstacijas montēšanai.

„Laikmeta” arch. uzņ.

ABSOLĪTĀ ZEME

(28. turpinājums.)

„Vienīgi gaišās! Ziema, ko mēs visi tik liesmaini gaidījām, beidzot atnākusi. Tā, mīlās dāmas, laipnie kungī, ar šo brīdi visām steigām gals. Tagad vairs nav šķēršļu, nav kavēkļu. Atlicis tikai viens: jādara!”

Pārējie klusēja. Un kad šis klusums draudēja kļūt smacīgs, Daigas māte iesāka: „Ja neesam maldījušies, tu, labo znotiņ, tikko runāji par kāzām?”

„Jā. Līdz neprātam esam vilcinājušies.”
„Vajadzēs vēl pavilcināties vismaz tik ilgi, kamēr izkuļam iesala miežus,” nomnieks piebilda, ēnā iegriezdam saīgušo seju. „Un maizīte, saimniek, pirmajā vietā. Kāzas peles neapēdīs, bet neizkultu labību gan līdz salmam.”

Ne mazāk sapīkusi seja izveidojās arī Ūdentīnam, bet viņš vēl it kā gaidīja vārdu skanam līgavas mātes lūpās. Pēdējā, kaut gan ar vīriešiem pirmīt cīnījās, šai gadījumā nostājās vīru pusē un pasāka runāt par veicamiem rījas darbiem. „Arī mēs, znotiņ, būsim gana čakli kūlēji. Pats piedzīvosi, cik labi tad kāzās garšos alus.”

„Vienmēr jūs izgudrojat kaut ko neatliekamam.”

Nomnieks pagrieza sviedenis galvu pār plecu. „Jūs maldāties, kungs. Nevis mēs izgudrojam, bet zemnieka dzīvi nosaka laiks.”

„Atvainojiet, vai zemnieki kāzas dzer vienīgi ziemā?”

„Nesaku, tomēr nomas cilvēks nevar citādāk atļauties. Jūs tak arvien redzējāt, kur palika mūsu svētdienas un vēlie novakari. Tur — purvā. Vai tagad lai liktenim un izpriecām, kad visas vasaras augļi karājas vēl salma galā? Nē, kungs, tas nenotiks. Jums atļaujam domāt kā patīk par mums, bet neatliekamais arvien stāvēs pirkstos.”

„Tomēr vai nav smieklīgi? Vai jūs pie šā paša loga priekš pāris nedēļām neteicāt, ka, tiklīdz uzkritīsot sniegs, bez kavēšanās nokārtošot svēto pienākumu?”

Nomnieks īsi iesmējās. „Pēc mana prāta arī kuļamai labībai svētuma pietiek. Juri, ņem zāģi! Sagatavosim ārzū kokus! Ak tā, vēl man jāpalūdž saimnieka atļauja. Ūdentīna kungs, vai mēs drīkstam Liepkrastu mežā nocirst četras egles jumta spāru resnumā?”

„Pilnīgi lieks, nevajadzīgs jautājums. Cērtiet!” Līgavainis izslaucījās apdomīgi, lai rīta agrumā daudz nepiepūlētos, un atgriezās savā mītnē. Tik bija prieka. Neatīstīti cilvēki, sabojā tikai spirgto jutoņu. Sirds atkal bija kļuvusi tik smaga, ka roka ierasti celās pie krūtīm, kā slogu atņemt gribēdama. Taču tas vien nelīdzēja. Vajadzēja atvērt medikamentu skapīti, ko jau bija iemīļojusi arī līgavas māte. Skapītis karājās pret gultu pie sienas un parādījās saturā it bagātīgs. Tur gaidīja izlietojumu visdažādākie pilieni, zāļu tējas, ziedes, plāksteri, sirds uzundrinātāji malki, etiķetes miroņu galvām, un bija pat jājautā, vai pārpratuma dēļ Ūdentīna kungs ne-

bija jaunībā mācījies amatu, kas to tik maz interesēja. Ņemot vērā apstākli, ka viņš neatraudamies katru pārnedēju vēlējās nonest savas veselības lietas ārsta apskatei, būtu taču liels ieguvums, ja pats sevi varētu kontrolēt. Rudens pievārtē, sirds attaukojuma labad, ārsts līgavainim bija ieteicis ap saules lēktu nostaiģāt vismaz četrus kilometrus kājām, bet viņš iekārtojās tā, lai pusceļu dabūtu pabraukt ar Valgastu piena vedēju.

Patlaban Ūdentīns ieņēma pilienus nervu apmierināšanai, jo drošs drīkstēja sajūties tāds cilvēks, kas iepriekš nodrošinājās. Pēc brītiņa šai telpā pasērst ienāca arī Daigas māte. Viņa izskatījās nožēlojami sagurusi, pāris reizes nopūtās, beigās nosacīdama: „Šorīt man tik smaga sirds.”

Ūdentīns likās nedzirdējis, rakņājas pa skapīša plauktiem.

„Iedomājies, znotiņ, vai mani vīrieši nav traki?”

„Arī man nav spēka viņus savaldīt. Citādi neko jaunu nevaru teikt, tikai vārdu netur. Un es ļoti baidos, vai tā stunda drīz nesitīs, kad šo vilcināšanos nosaukšu par kailiem meliem. Gauzām žēl, tomēr katrai pacietībai reiz pienāk gals.”

„Tikai īsu laiciņu vēl, mīlais. Kā gan izskatīsies, ja mēs lēkšām kāzu dancī, kad labību kuļ žurku astes? Šorīt man šai vietā pavisam jocīgi skrubinājās. Nevar teikt, ka tās būtu sāpes, bet tā savādi. Arī galva it kā mazliet dulla.”

Ūdentīns iztaujāja sīkāk kaites vietu, iebāza ausīs pāt klausekļa āķišus un, likdams dziļāk ieelpot, izklausījās kā piedzīvojis ārsts un izbukškinājās un beigās kaiti nosauca medicīnas valodā.

„Vēzis tak tas nav?” Paciente nopietni satraucās.

„Nedomāsim pagaidām tik jauni, tomēr es tevi lūgšu ieņemt vienu porciju ne pārāk garšīgu zāļu.”

„Ar cukuru nevar? Es gribu labāk parastos pilienus. Dod, znotiņ, no tās pašas pudeles! Vakar pēc tam man palika tik viegli.”

„Ak šaubies, vai tavu slimību es pazīstu?”

„Par to nav runa. Bet arī tu ej pie citā ārsta, kad jūtama lielāka iekšēja kaite.”

„Es to daru vienīgi kontroles labā. Pats sevi taču nevar pārbaudīt, jo pašam pie sevis nav ko meklēt, nedz atrast. Tāda veselības pārbaude, ko esmu iecienījis, būs jāiztur arī Daigai īsi pirms tam, kad mēs iesim pie altāja.”

„Kā? Manai meitai? Pie ārsta? Ko gan tu iedomājies?”

„Es nedomāju neko jaunu, tikai ar cienību nostājos kultūras cilvēka atziņu priekšā. Un ja izrādītos, ka, teiksim, es nebūtu piemērots ģimenes dzīvei, ar sīkstū varonību panesīšu triecienu un kāzas, par kādām mēs tagad bieži runājam un vilcināties, tādā gadījumā nenotīks. Līdz šim, protams, visi ārsti mani atzīst par pilnvērtīgu.”

„Ak, Daigai būs jāiet pie ārsta?” Nomniece izmantoja priekšautu tik raksturīgi, ka bija iemesls secināt, vai sievietē šo apģērba gabalu nenēsā vairāk satraukuma gadījumiem. Priekšautā iesegta trīsainā roka

norauša galda stūrim it kā putekļus. Un vairāk neko neteikusi, viņa gāja ārā.

„E, pilienus es sagatavoju!”

Nē, viņa nestājās. „Ak, Daigai tik vien uzticas? Tad jau — nu, ko tad mēs vēl!”

Ūdentīns kā noperts atkrita krēslā. Edamkarotē sagatavotie pilieni smaržoja. Nu, lūgties vis neies, gan noderēs pašam. Un viņš iebēra mutē smaržīgo saturu.

Pavakarē, kad Ūdentīns nomanīja, cik kutelīgi aizkāris izteiktis kultūras cilvēka pienākums līgavas mātes jūtas, viņš mēģināja rast saskari, lai grubuļus mazliet nolīdzinātu. Velti, Daigas māte neielaidās izskaidrojumos, palika nesatricināma pie sava: „Pilsētniekiem varbūt tāda pārbaude svētīgāka nekā pašas laulības, turpretim mēs laucinieki esam tik veseli, ka — pū, negribas pat runāt! Katram citam man kauns sacīt, kur nu vēl iedomāties, ka Daigai tas būs jādara.”

2.

Liepkrastu piedarbā sita spēcīgu rakstu četri spriguli. Mēnesnīcas mirdzumā rija atkal bija ieguvusi senseno dzīvību. Dārdēja pārstumtas ārdīs, šalca nokultie klājieni. Arī nomniece — pirmā un sīvākā vleicīgo darbu pretiniece — izvērtās par sparīgāko sprigulu cirtēju. Jau ceturto dienu viņa pārļaida visas kaites un sāpītes bez Ūdentīna padoma, un, kad šis mēģināja atkal tuvoties pārpratuma līdzinātāja nolūkā, Daigas māte pastrupi noteica: „Kāzu mieži jau mirst, nu, ko tu vēl gribi?”

„Tik daudz miežus mērcēt es nepavisam neesmu gribējis. Un vispār tik plašā apjomā rīkot godības arī vaj būtu lietderīgi?”

„Ne jau mēs bijām pirmie gribētāji.”

„Es gan arī ne.”

„Kā ne? Ko nozīmē divi simt saderību kartes, ko tu iztaisījis pat bez manas meitas ziņas?”

„Bez Daigas ziņas?”

„Jā, toreiz taču neviens solījums nebija dots.”

„Glūži otrādi. Es to darīju uz līgavas skūpsta pamata. Taču te jau ir runa tikai par kāzu viesību plašumu. Ne jau visi tie, kam izsūta saderību kartes, aicināmi kāzās. Kartes mēdz izsūtīt vienīgi informācijas nolūkā, kam seko apsveikumi un tam līdzīgi.”

„Tā-a? Tomēr ar vienu pārno teli vien nepietiks, ko esam aizrunājuši Valgastos. Un tā arī es domāju: kad rīko, tad rīko un ja ne, tad nemaz. Tikai par veselības pārbaudēm turpmāk kaut tu nemirgotu. Mana meita ne reizi mūžā nav slimojusi. Un arī tagad tev derētu vismaz reiz noiet līdz rījai un redzēt, kā viņa strādā! Taisies tikai līdz!”

„Putekļos liet es jau gan nedrīkstu.”

„Paskatīties vien nebūtu grēks.”

„To gan, bet es domāju — ar to vajadzēja saprast, ka tur gaidāma mana darba daļība. Tādu pārdrošību es nedrīkstu atļauties. To jūs visi zināt.”

„Jā, mēs to zinām. Bēdīgas izredzes, vadīt tik lielu saimniecību un ar tādu veselību, toties mana meita spēka pilna, gan jau dzīvosim.” Viņa sacīlāja augumu sparīgajai gaitai un aizgāja.

Udentīna seju pārklāja līgans smaids. Beidzot atkal visi baideklji attālinājās, labas sajūtas cīpslojās maņās, un parasto pilienu vietā viņš šoreiz apņēmas nogardināties ar konjaka malku.

3.

Bija svētdienas rīts. Liepkrastu rijas kūlēji, tikko pabeiguši klājienu nosijāt, gatavojās piesērt riju no jauna. Un te nu it visu putekljaino cilvēku acīs nostājās kā neticama parādība — Liedagu saimniece. Izsaukusi dievpalīgu un labritu blakus, viņa slavīnātājas noskaņā uzsauca: „Ir gan jums uzņēmība!”

„Dzīve spiež uzņemties,” Juŗa tēvs atteica. „Salmu maize nav ēdama.”

„Biju jau dzirdējusi,” viņa runāja pavīsam glāsaini, „ka jūs sākuši riju kūpināt. Jā, jā, kad darba spēks, vari stāties pretī pašām vislielākajām grūtībām un tās pārvarēt. Vai vēl daudz jākuļ?”

„Šodien pēdējais kūliens iekāps ārdīs.”

„Lūk, un vēl diezgan atstatu Ziemassvētki. Vai tieša, ka arī Valgastu ļaudis šoruden gribot spītēt dampiniekiem?”

„Viņi nesen sāka, pietiks līdz jaunajam.”

„Tomēr lūgties neies. Un nevajag. Pa-skat', grib kādas tur piemaksas par braucieniem. It īpaši šogad, kad pienācis

tik dziļš sniegs, jūs esat prātīgi izdarījušies. Ak tā, Juri, lai man nepiemirstas, mans vīrs lika pateikt, ka tu dabūšot visu kādreiz ierunāto sēklu nākamā pavasara sējai. Visu: zirņus, auzas, miežus. Un tāpat es vanu teikt arī par kartupeļiem. Cik zinu, maz jums bija stādīti, iedosim tiešām labu šķirni.”

Ausijās pārsteigti ne tikai Juris un Daiga par šādu viešņas vaiga laipnību. Kaut kas tomēr aiz šiem solījumiem slēpās, un tādēļ it visi kūlēji nepacietīgi gaidīja turpinājumu. Viešņa izrunājās krustu šķērsu, pa starpām piedāvādama drīz ņemamus sivēnus, vai sugas telītes, vai aitiņas — īsāk pasakot, atvēra sirdi, bet tas, ko klausītāji gaidīja, palika klusumā tūts.

Laiks bija diezgan dzestrs, vilka drusku vējš, un kūlēji, sakarsētās muguras atdzesējuši, sāka strādāt. Juŗa tēvs ieteica sievietēm iet istabā apsildīties un pakārtot mājas darbus, jo ārdīs piesēršot šie ar dēlu divatā. Viešņa par to it jauki uzsmaidīja, soļoja kopā ar mājniece, ieminējās vēl, ka varot dabūt pāris ražīgu brūnaļu telītes, kas pēc dienām būšot Liepkrastu laidara ciltnieces.

„Paldies, un cik jauki tas būtu,” nomniece sacīja skurbdama, „bet mums nav rocības, lai tik dārgus lopīņus nopirktu.”

„Par to gan sarunāsim. Vasarā jūs tik daudz mums palīdzējāt. Lai Juris pavakarē atbrauc! Viena telīte trīs nedēļas veca, otra — vecāka. Un pie reizes varat dabūt arī sivēnus. Jā, Daiga, jau vasarā biju nodomājusi tev dāvināt sugas aitiņu. To brālis vakarā pārvedīs. Tev būs tikai jānocērp, jo vilna ir sprīdi gaļa un ņecirptai līdz pavasarim būs grūti.”

„Paldies, Liedagu saimniece,” Daiga atsauca, „šāda dāvāna mani pārsteidz un reizē samulsina.”

„Kas nu tā par dāvanu! Tak es zinu, kā jums trūkst un vajag. Zemnieka turību galvenokārt noteic ganāmpulks. Slaucamas govīs jums jāpavairo vismaz līdz ducim. Tāpat ar pārējiem dzīvniekiem. Un tad jums pazudīs pēdējā mazākuma ļaužu sajūta.” Tuvojoties namam, Vainadziene viegli pieskāra roku Daigas elkonim un teica: „Man būtu ar tevi jāparunā daži vārdi vienatnē.”

„Labi, ieiesim, lūdzu, istabā!”

„Ļgi ciemoties nevaru. Paiesim tepat sāpus!”

Daiga sekoja, dīvainās nojausmās trīcēdama.

„Tu tak, meit, neliegsies, ja teikšu, ka kādreiz ar manu dēlu tev bija diezgan draudzīgas attiecības?”

(Turpinājums sekos.)

Gādība par māti un bērnu

Rūpes par tautas dzīvā spēka saglabāšanu un tā iespējami lielāku pieaugumu ir viens no Tautas palīdzības svarīgākajiem uzdevumiem. Šim nolūkam veltīta arī blakus daudziem esošiem pasākumiem jaunā pastāvīgā izstāde „Māte un bērns”, kas publiski pieejama Alf. Rozenberga gatvē 27. Literatūra par zīdaiņu un mazbērnu kopšanu latviešu valodā vēl pārāk trūcīga, kādēļ jaunajām mātēm, pirmo reizi dzīvē saduroties ar šiem jautājumiem, jāpārvar ļoti lielas grūtības vai jāapmierinās ar bieži nepareiziem vecāko sievu padomiem. Šos robus jauno māšu zināšanās centīsies aizpildīt jaunatvērtā izstāde.

4 nelielās istabiņās tur uzskatāmos plakātos, zīmējumos, diagrammās un samērā nedaudz eksponātos izstāde rāda visu svarīgāko, kas jāievēro grūtniecei un jaunai mātei bērna kopšanā un audzināšanā, sākot no dzimšanas brīža līdz skolas gadiem. Plakātos parādīts zīdaiņa dienas iedalījums, kuŗās stundās bērnu ēdināt, kuŗās gulēt, mazgāt, vest ārā. Uzsverta nepieciešamība zīdaiņi ēdināt regulāri un tikai tad, kad iepriekšējās reizes barība jau pārstrādājusies, kas notiek pēc 3—4 stundām, lai zīdaiņa kuŗģītis varētu atpūsties. Svarīgi ir zīdaiņi pirmajos mēnešos barot tikai ar mātes pienu, jo, mākslīgi barojot, zīdaiņu mirstība ir 5 reizes lielāka. Ļoti daudzās jaunās mātēs grēko zīdaiņa gērbšanā un guldīšanā, aizmirstot, ka cieta salmu matracīte bez spilvena pagalvī ir zīdaiņa veselīgākā gulamvieta. Vitrīnās parādīti kuŗa apstākļiem piemēroti zīdaiņa apģērbi no lietotām drānām. Bērna sēdēšanu, stāvēšanu un steigāšanu nedrīkst ierosināt patvarīgi, bet jāgaida, kad pašam bērnam radīsies tieksmes uz to. Apavi bērnam jānodar ar cietu zoli, jo mīkstā zole veicina platpēdas rašanos.

Bērnu istabas iekārtojumā parādītas vienkāršās standarttipa mēbeles (tagad gan tās iegādāties varēs tikai retais), kas lietojamas gan kā krēsls, galds, mantu noliktava vai spēļu priekšmets. Arī rotaļlietas, jāiegaumē, jānodar piemērotas bērna vecumam. Līdz 3 gadu vecumam, kad bērnam mīt īpaši plēšanas un postīšanas tieksmes, rotaļlietām jābūt primitīvām un masīvām, bet vecumā no 3—6 gadiem tās jānodar tādas, kur bērns varētu lietot savu fantāziju un vingrināt pašdarbības tieksmes.

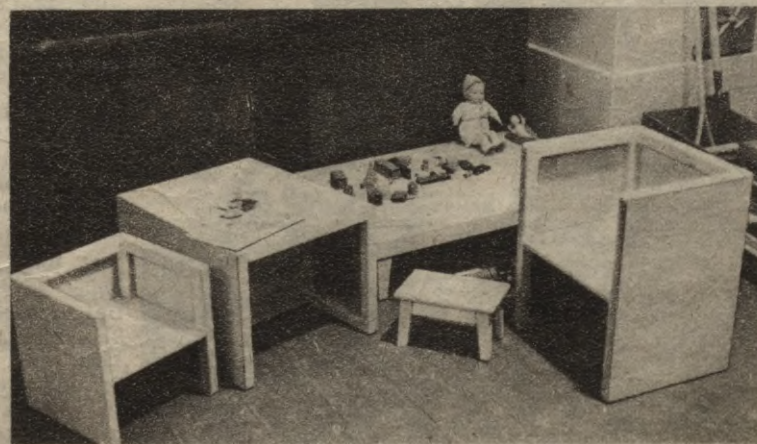
Atsevišķā istabā parādītas bērnu lipīgās slimības, difterija, skarlatīna, masalas, vēja bakas u. c. — to galvenās pazīmes un attīstības gaita. Atgādināts, ka bērnu slimības izplata gulēšana ar bērnu vienā gultā, bērna skūpstīšana, knupju došana un mušu pārnēsātie netīrumi. Cik bieži māte pielaiž bērnam savas iesnas! Tādēļ viņa tādos gadījumos drīkst iet pie bērna tikai ar aizsietu degunu un muti. Citā istabā uzskatāmi rādīts alkohola un venerisko slimību nodarītais posts ģimenē. Dzērāju meitas, piemēram, tikai retos gadījumos spējīgas zīdīt savus bērnus.

Skats izstādē „Māte un bērns”.

Izstāde atvērta pirmdienās, otrdienās un trešdienās no pl. 9—13; ceturtdienās, piektdienās un svētdienās no pl. 15—19; paskaidrojums sniedz lietpratējas māsas. Interese par izstādi vērojama liela, jo to katru dienu apmeklē 80—100 mātes. J. M.

Bērnu istabas mēbeles ieteicams gatavot pēc šī normāltipa.

Izglītības ģenerāldirektors un Universitātes rektors prof. M. Prīmanis pasniedz prof. J. Vitolam Latvijas Universitātes goda biedra diplomu.

Tautu meitas sveic sirmo dziesmu krīvu prof. J. Vitolu, aiz viņa stāv prof. kundze.

PROF. JĀZEPS VĪTOLS LATVIJAS UNIVERSITĀTES GODA BIEDRS

Sakarā ar profesora Jāzepa Vītola 80. dzimundienu godinādamā sirmā profesora lielos nopelnus, Latvijas Universitāte savā padomes sēdē ar visām balsīm ievēlējusi prof. Vitolu par Universitātes goda biedru. Gavilnieku sumināja Universitātes aulā, kur bija ieradusies kuplā skaitā vācu un latviešu vadošo iestāžu pārstāvji, mākslas, kultūras un sabiedriskās dzīves vadītāji. Lielo skaņu meistarū svinībās ar runām cildināja ģenerālkomisāra pārstāvis oberstudiendirektors Adolphijs (Adolphi), Rīgas pilsētas novada komisāra uzdevumā skolu padomnieks Thiedemans (Thiedemann), iekšlietu ģenerāldirektors ģen. O. Dankers, izglītības un kultūras ģenerāldirektors un Universitātes rektors prof. M. Prīmanis, Konservatorijas prorektors prof. A. Ozoliņš, archibīskaps prof. Grīnbergs, Mākslas akadēmijas rektors prof. J. Kuga, Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas rektors prof. Kvelde un daudzi pārstāvji no mūziķu, mākslas un sabiedriskām organizācijām, izteikdami pateicību gan par Vītola brīnišķīgajām instrumentālajām kompozīcijām, koŗa dziesmām, gan par darbu tautas mūzikālajā folklorā, kā arī jauno mūziķu audzināšanu.

Pateikdamies ģarajai apsveicēju rindai, prof. Vītols zīmīgi raksturoja savu mūŗa darbu, teikdams, ka tas bijis variācija par temu — tēvija, Latvija.

HARIJA EBERŠTEINA DARBU SKATE

KĀĻĶU IELĀ 30

Pa kreisi: Valmieriete.

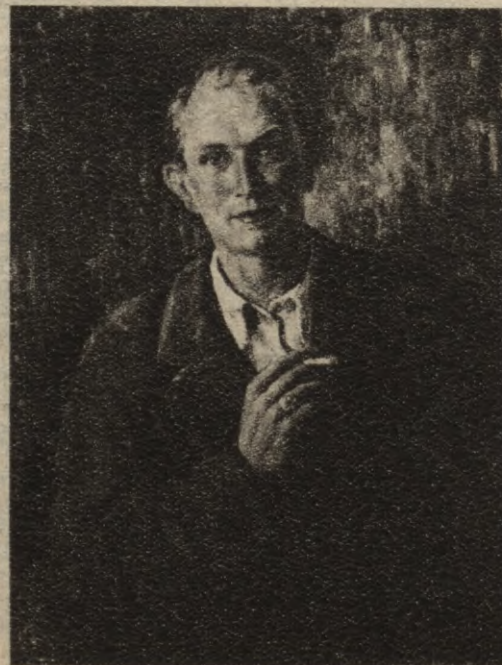
Apakŗā: Paŗportrets.

Jau otro reizi Eberšteins parādās atklātībā ar savu darbu patstāvīgu skati. No pašreizējā skatē redzamajiem pāri par četrdesmit darbiem treŗā daļa veltīta dāmu portretiem, bet pārējie — ŗanram un puķēm. Eberšteins, sēviŗki portretos, tiecas uz salonismu. Un, cik vērojams, ŗai virzienā māksliniekam ir arī savi piekritēji, tikai vēl jārūpējas par zīmējuma precizitātes un izteiksmīgākas formas izkopŗanu.

Savus ŗanra darbus ieturēdams gaiŗās, bet tuŗētās krāsās, mākslinieks sasniedz diezgan tikamus rezultātus. Te minami viņa Pusdienas rudzu laukā, Vasara, Valmieriete, Deŗotāja un Paŗportrets.

H. Eberšteins dzimis 1906. g. Liepājā. Kādu laiku studējis Latvijas Universitātē architektūru, pāriet uz Briseles mākslas akadēmiju, ko beidz 1934. gadā. Savas izstādes rīkojis Briseļē, Ljeŗā, Amsterdamā un Parīzē. Pēc atgrieŗšanās dzimtenē 1939. gadā sarīkoja savu pirmo patstāvīgo izstādi Rīgas Latvieŗu biedrības telpās.

Andis Bajārs.

Brūnišķīgais Solanum Tuberosum

Solanum tuberosum jeb kartupelis ir „S” augs, kuŗa bumbulus ēd muižnieki, viņi vienmēr meklē ārzemju gardumus, jo ir paraduši dzīvot pārpilnībā un galda greznībā”. Tā vēl 18. gadsimta sākumā rakstījis kāds Nasavas profesors. Turpretim tagad kartupelis ir tas augs, kam pat Rīgas ģimenes dārziņu kopēji veltī vislielāko vēribu un 22 proc. zemes platības, jo tas blakus īstai maizei ir mūsu un daudzu citu tautu galvenais pārtikas līdzeklis, tas padarījis smieklīgu arī angļu pasākto Eiropas bada blokādi. Ap kartupeli vijas rožainā romantikas migla, tas jūtami ietekmē Eiropas pēdējo gadsimtu vēsturi un sociālpolitiku, beidzot tas pīnīgi pamatoti dēvējams par ģenerāli Kartupeli, jo daudzos karos izcīnījis lepnas uzvaras.

Dēkaina un romantiska ir kartupeļa parādīšanās Eiropā. Par tā atradēju un ievadēju parasti apzīmē angļu jūraslaupītāju admirāli sēru Franci Drēku. Viņš 1581. gadā esot pirmo reizi ar kartupeļiem pacienājis savu pavēlnieci ķēniņieni Elizabeti. Bādenieši viņam Ofenburgā, Bādenē, uzcēlušī pat pieminekli, kur tas redzams ar jūras kartēm un kartupeļiem rokās. Bādenieši, diemžēl, pārsteigušies, jo Drēks mīlojis Elizabeti ar batātēm — kāda cita augs saldajiem bumbuļiem no Virdžīnijas Ziemeļamerikā. Kartupeļa dzimtene turpretim ir Dienvidamerikā — Perū un Čilē, kur tas aug kā savvaļas stāds. Kad spānieši iekaroja šīs zemes, iezemieši jau audzēja kartupeļus kā kultūras augu un tos ēda kaut kurš pieticīgais sarkanādainis. Kāds iekaroto zemju pārvaldnieks 1556. gadā kopā ar zelta un sudraba sūtījumu nosūtīja Spānijas ķēniņam Filipam II arī kasti kartupeļu. Par nelaimi sūtītājs nebija iedomājies pielikt klāt kartupeļu vārīšanas recepti. Tā nu karalis ar savu galmu nesaprašanā stāvēja pie eksotisko bumbuļu kastes, līdz galma pavārs nolēma tos pagatavot ēšanai ar medu, kanēli, krējumu, trifelēm un citām piedevām. Lepnais Filips nogaršoja, saviebās un kartupeļu kasti lika aizsūtīt kā dāvanu Romas pāvestam Pāvilam IV, kas jau tā bija slims un tādēļ, kartupeļus ēzdams, nekā daudz nevarēja zaudēt. Arī pāvesta pavārs neprata peruāņu ēdienu sagatavot, tādēļ pāvests savukārt dāvināja atlikušos kartupeļus Holandes kardinālam. No viņa kartupeļus saņēma Monsas prefekts, un beidzot divi pēdējie kartupelīši nokļuva īstajās rokās — tos dabūja Leidenes ārsts un botaniķis Šarls Klauzius. Zinātni vīrs meta lielu likumu virtuvei un savu dārgo ieguvumu rūpīgi guldīja zemē. Viņam tas nebija jānožēlo! Pēc dažiem gadiem viņš savus sēklas kartupeļus iedēstīja Frankfurtes un Vīnes ķeizarkajos dārzos. Dīvaino svešzemes stādu visi apbrīnoja kā lielu retumu. Kartupeļa zieds kļuva dārga rota, ko Francijas karalis Ludvigs XIV valkāja pogas caurumā, galma dāmas sprauda matos un līgavas centās iegūt savam kāzu vainagam. Botaniķi Klauziusu par viņa nopelniem iecēla dižcillīgo kārtā, bet viņa divi kartupeļi kļuva par visu Eiropas kontinenta kartupeļa cilts tēviem. Pirmās kartupeļu audzētāju zemes Eiropā kļuva Austrija un Itālija; pēdējā deva jaunajam augam arī tagadējo vārdu — no itaļu tartufole, t. i. trifele. Agri — ap 1600. gadu — kartupeļus sāka audzēt arī Irijā, kur tos ievada no Čīles; Anglijā tie izplatījās tikai 18. gadsimta vidū.

Irijā 17. gadsimtā no kartupeļiem pārtika jau plašas iedzīvotāju aprindas, tur kartu-

Kartupeļu vācējas rudenī strādāja grūti, bet viņas smaids par lielisko ražu.

Arī tas ir kartupelis — dabas jocīgais veidojums.

Uzņēm. „Laikmets”.

peļa romantikas laikmets bija jau beidzies, bet Eiropas kontinentā vēl bija jāpārcieš lieli kaŗi un neražas gadi, kamēr cilvēki iemācījās cienīt šo vērtīgo stādu. Toreiz jau vēl neviens nezina, ka cilvēkam nepieciešami vitamīni un ka kartupeļos ir daudz šāda C vitamīna un mazliet arī A, B, H un K vitamīna. Toreiz Eiropā bija plaši izplatīta skorbuta slimība, un kad cilvēkiem asiņoja smaganas un izkrita zobi, tad vienkārši lūdza Dievu, lai piedod grēkus un nesoda tik bargi. Kad eiropieši sēka ēst kartupeļus, skorbutis kā masu elinība izbeidzās. Bet kartupeļiem tā nopietnāk pievērsās tikai pēc Napoleona kaŗiem, kad nāca neražas gadi. Zemnieki bieži vien nikni pretojās „velna ābolu” audzēšanai, un kartupeļu aizstāvim karalim Fridricham Lielajam (Friedrich) sākumā Prūsijā vajadzēja norīkot kartupeļu laukos kaŗavīru sardzi, lai zemnieki neizrok iedēstītos bumbuļus un neaizmet prom. Tikai pamazām un ar mokām kartupelis iekaroja sev paliekamu vietu tīrumos un barības noliktavās. Kad tas bija sasniegts, apm. priekšsimts gadiem uznāca „kartupeļa mēris” un ražas aizgāja bojā. Tais zemēs, kur uz kar-

tupeļu rēķina bija samazināti labības lauki, kā, piem., Irijā, sekas bija drausmīgas: ap 200.000 cilvēku nomira badā. Sākās īru izceļošana uz Ameriku, un šie izceļotāji 1750. gadā Dienvidamerikas augu kartupeli no Eiropas ievada Ziemeļamerikā! Ziemeļamerika atmaksāja pēc savas modes, vēlāk „sūtīdama” uz Eiropu kādu kartupeļu kaitēkli — vaboli no Kolorado. Cits kartupeļu lakstu kaitēklis, kāda sēnīte, „iejaucās” pirmā pasaules kaŗa notikumos: 1916. gadā Vācijā sabojāja trešo daļu kartupeļu ražas. Valdība laikus apķērās un pavēlēja iznīkušo kartupeļu vietā stādīt griežņus, kas gan paglāba tautu no tieša bada, bet diezgan jūtami iedragāja aizmugures morāli.

Latvijā kartupeļus sāka audzēt 18. gadsimta beigās, un domājams, ka tie šeit ievesti no Prūsijas. Tīrumos tie ļoti ātri izspieduši līdz tam parastos rāceņus (griežņus), un interesanti, ka par tik jaunu kultūras augu runā daudz dainu. Kartupeli sauc par tupeni, tupuli un arī par rāceni, tāpat dziesmās tas piesavinājies arī priekšgājēja vārdu. Dainas apdzied zilos un baltos ziedus, kas norāda, ka audzēti zilu un baltu bumbuļu kartupeļi. Par „zaļa vara pakariņiem” apzīmētas kartupeļa zaļās ogas. Pievērsta uzmanība arī tā nomainīgajai dabai:

Tupul, tupul, tavas aēs,
Tāds bij pērn, tāds šogad;
Pērn bij balts, šogad balts,
Citu gadu vēl baltāks.

Dainotājiem nav pagājusi gaŗām arī kartupeļu un muižas spirta brūžu sakariņa, jo ar parasto humoru viņi dzied:

Brandavina, brandavina
Kartupeļu skutējiem!
Ja nedos brandavīnu,
Būs acaini kartupeļi.

Tupulītis brūzi brauca,
Kartupelis pavādīja.
Nu ar Dievu, kartupeli,
Sagaid' mani krodziņā!

Ievērojot kartupeļu milzīgo nozīmi tautsaimniecībā, zinātnieki un lauksaimnieki to pēti un pārveido, izaudzēdami arvien jaunus šķirnes. Kādreiz bija izplatīta Ošlapiņu šķirne, tagad mēs pazīstam agrās šķirnes — Jūliju un Maiju karali, vēlos — Sileziju un daudz citu. Zinātniskie un praktiskie kartupeļu audzētāji ar labām sekēm tuvojas savam kartupeļu ideālam: izaudzēt tādas šķirnes, kas būtu izturīgas pret slimībām un kaitēkļiem un dotu lielas ražas ar bagātīgu cietes saturu. Ciete (stērķele) ir galvenā barības viela kartupelī — ap 16—20 proc., bet mazos daudzumos arī olbaltums, cukurs, dekstrīns u. c. Kartupeļu kultūras attīstībā pēdējos gados Latvijā daudz darījis agr. Roze, ko uzskata par mūsu lielāko lietpratēju šai nozarē. Godam minams arī lauksaimnieks Knape Valmieras Jaunvālē. Viņa izveidotā šķirne Vāle, salīdzinot ar parastiem kartupeļiem — jaukteņiem, dod divreiz lielākas ražas ar augstu cietes procentu.

Bez kartupeļiem Eiropa vairs nespētu uzturēt tik daudz iedzīvotāju, cik tai tagad ir. Un ja jau miera laikos kartupeli ēda kā pats mazākais darba rūķītis, tā muižnieks, kas „vienmēr meklē ārzemju gardumus”, tad tagad tas uzskatāms par istu Dieva svētību, un senie peruāņi vai čīlieši pelnījuši visu mūsu sirsnīgāko pateicību. Tāpēc, iedami gaŗām ziedošam kartupeļu laukam, ar patiesu cieņu noņemsim cepures vai arī iespraudīsim pogu caurumā brūnišķo Solanum tuberosum ziedu un uzsauksim trīskārtēju „Lai dzīvo!” visiem kartupeļu audzētājiem!

Kārlis Krūmājs.

DARBS DZIMTENEI

Nu gan esam purvā! Ta nesen izsaucās daudzi jaunekļi, kas lūlīņ pēc mācību gaitu nobeiguma saņēma uzaicinājumu šīs vasaras brīvlaiku veltīt kūdras rūpniecībai. Kūdras purvi ir mūsu zemes vērtīga, varbūt pat visvērtīgākā dabas bagātība un gandrīz neizmējams enerģijas avots nākotnei, bet latviešu uztverte tas parasti saistījies ar kaut ko nepatīkamu. Mūsu senči, iebrūcot ceļus, ar saprotamiem iemesliem metuši purviem likumu apkārt. Bet arī Latvijas patstāvības laikā, kūdras rūpniecībai attīstoties, darbu kūdras purvā, kā samērā vieglu un ienesīgu vasaras peļņas avotu bija iecienījuši tikai latgalieši, kamēr pārējo Latvijas iedzīvotāju daļa to uzskatīja par piemērotu tikai noziedzniekiem. Un pēkšņi — kūdras rakšanas darbos jāpiedalās mūsu topošajai inteliģencei — vidusskolu abiturienti, kas gatavojas tālākām izglītības gaitām augstākās mācības iestādēs!

Kā katram nedibinātam aizspriedumam, tā arī šim nepareizajam ieskatam par darbu kūdras purvā tuvojās gals, un to, cerams, ievērojami paātrinās tieši mūsu jaunatne — nākotnes dzīves vadītāji, kas šovasar personīgi pārdzīvos visus kūdras purva darba rūgtumus un saldumus. Jaunatnes norīkošana darbā kūdras rūpniecībā nav tās pazemojums, bet šī vēsturiskā laikmeta diktēta nepieciešamība. Mūsu cukura fabrikas, kas pārgājušas uz kūdras apkuri, nākamajā ziemā bez šī kurināmā nevarēs strādāt, traucējumus jutīs arī daudzas metallrūpniecības fabrikas, bet par katru kūdras ķieģelīti ziemas salā priecātos arī civilie iedzīvotāji. Tai pašā laikā darba roku trūkums visās nozarēs ir tik liels, ka kūdras ražošanas darbā jāiesaista ne tikai fabriku strādnieki, bet arī skolu abiturienti, lai tie pirms došanās darba dienesta viru gaitās Vācijā iepazītos ar fiziskā darba grūtumu un prieku dzimtenē.

Un tā daudzi simti jauniešu, vārumus 19 un 20 g. vecumā, tagad diendienā strādā nicinātajos kūdras purvos, kur, īso vasaras sezonu izmantojot, darbs lielāko tiesu rit divās maiņās no tumsas līdz tumsai. Smārdes kūdras fabrikas apkārti gandrīz pilnīgi pārņēmuši nākamie darba dienesta vīri, kas divās maiņās te ražo ar 3 mašīnām. No purva, kas rīta saulē iztvaiko zilganu dūmaku, atskan motoru rūkoņa un darba mašīnu troksnis, bet pēcpusdienas maiņa mājās sarīkojusi „spodribas nedēļu”. Pagalmā saulē zviln gultas maisi un vēdinās segas, bet brūni iedegušie jaunieši glīto baraku iekšienē likvidē agrāko netīrīgāko iemītnieku atstātās pēdas. Latviešu jaunekļiem patīk spēdriība, bet fabrikas vadība straujās maiņas dēļ nav paspējusi telpas sakārtot.

„Vai darbs nav par grūtu?” — „Ko nu par darbu, tas kaulus nelauz,” skan atbilde. „Tikai ēšanas varēja būt vairāk.” Jaunie kūdras rūpniecības strādnieki saņem maksimālās noņemtu normas, kā arī kopgaldam paredzētās devas, tomēr fiziskais darbs svaigā gaisā un jaunības pāri plūstošā enerģija rada lielisku ēstgribu. Sai fabrikā pulcējusies Kurzemes un Zemgales apriņķu lauku un mazpilsētu jaunatne, kam fiziskais darbs nav svešs. Tādēļ jau pirmajās nedēļās šie brašie zēni nav ievērojuši viņiem atļautās pazeminātās darba normas (sākumā 50 proc.), bet strādājuši ar uzviju, izpelnoties pieaugušiem paredzētās darba prēmijas.

Slokas kūdras fabrikas jaunieši komplektējusies gandrīz tikai no rīdziniekiem, kam daudziem fiziskais darbs vēl nepierasts. Ietēpti piemērotos darba tērpos, racēji gumijas zābakos, klājēji — brezenta priekšautos, cimdos un uzročos, tie apkalpo 3 mašīnas un veic darba plānā paredzētās normas. Teknikumu beigušie kultūrtechnikā ir viņu brigādierī, bet mehanikā sagatavojas mašīnu vadītāju amatam. Viņu dzīves apstākļi nevainojami, jo kopmītnēm izraudzītas vairākas mēbelētas vasarnīcas Ķemerēs, bet pusdienošana pēc beigta darba notiek Ķemeru kūrmājā. Par darba jauniešu dzīvi un nodarbēm brīvajā laikā rūpējas gadoš tikpat jaunie kolleģas, kas darba dienesta skolu Vācijā izgājuši iepriekšējā gadā. „Mūsu puīšiem vēl kaulos gul visas privātās dzīves teražas, un darba dienesta principi viņiem vēl sveši,” slāsta darba dienestu beigušais vīrs Gedulis. „Nekas, gan līdz rudenim pieradīsim!”

Priedaines purvā ple mašīnas, kur strādā darba jaunieši, mūs pārsteidz īsta kara aina: klājēji un racēji izcīna apšaudes „turnīru”. Viena daļa novietojusies izraktā kūdras bedrē, otra daļa uz bedres malas, un no abām pusēm gaisā lido melnās, mitrās kūdras lodes. Skan smieklī un čalas. Šīs brigādes sastāvā lielākā daļa jūrmaļnieku, kuņu brigādierim — Dubultu ģimnazijas absolventam Skudram — šī jau trešā vasara kūdras purvā. Dūšīgie zēni šonedēļ pieteikuši izstrādāt pirmo prēmiju un dienas normu veikusi ar uzviju jau 6 stundās. Tādēļ pelnīta prieks un gandarījums, kas izpaužas jau trajā karā. Noskalojuši no rokām un sejām „cīņas” pēdas, visa brigāde dodas uz gaļām plūstošo Lielupi un cits pēc cita pazūd vēsajā straumē. „Par šiem zēniem man liels prieks,” stāsta fabrikas direktors Paegle, „es ceru, ka viņi darba ražības ziņā drīz vien pārsniegs vecos strādniekus.” J. M.

Mašīnā sapresētos kūdras ķieģelīšus slīdošās stieplu lentes aiznes klājlaukumos. Te vajadzīgas veikas rokas, kas dēlīšus ar kūdru laikā noņem.

Viens no smagākām darbiem kūdras rūpniecībā piekrīt racējiem, bet arī to brašie jaunekļi veic ar panākumiem.

Kad darbs veikts ar uzviju jau ātrāk par noteikto darba laiku, tad vingrā soli, dziesmai skanot darba jaunieši atslāņ purvū.

Visas tautas labā

Pēc ražīga darba saules tveicē Lielupes vēsie ūdeņi sniedz patīkamu veldzi.

Uztura devu pareizo sadali kopmītnēs uzrauga pašu darba jauniešu pārstāvji. Ja kopmītnē pietrūkst darba roku, tad karupeju mizošanā stājas brīvā maiņa.

Tīrībai jābūt pirmajā vietā. Tādēļ Smārdes fabrikas jaunieši pirmajā saulainajā dienā rīko „spodrtības nedēļu”.

Divas reizes gadā — pavasaros un rudenos — pa visu mūsu zemi izskan aicinājums ziedot Tautas palīdzībai, un desmiti tūkstoši pašaieliedzīgu talcinieku apstaigā pilsētu namus un lauku sētas, vācot no atsaucīgajiem devējiem gan naudu, gan mantas. Liela līdz šim ir bijusi devēju atsaucība un plaša plūdusi ziedojumu straume, tomēr mērķi un vajadzības, kam šie ziedojumi nepieciešami, ir vēl plašākas. Sniegt palīdzīgu roku bolševiku terrorā un kaŗa apstākļos cietušajiem tautiešiem, atbalstīt dažādu apstākļu dēļ trūkumā nonākušās, īpaši daudz bērnu ģimenes, rūpēties par tautas dzīvā spēka saglabāšanu un pieaugumu, — ir galvenie uzdevumi, kam veltīts Tautas palīdzības darbs un aptver visus tautas slāņus. Izcila vieta ierādīta gādībai par māti un bērnu, atbalstot topošās mātes ar padomiem un materiāli, izsniedzot mazturīgām mātēm par brīvu zīdaiņu pūriņus un citas zīdaiņiem nepieciešamas lietas, ierīkojot un uzturot bērnu namus bāriņiem, bērnu dārzus un vasaras kolonijas, kā arī sūtot bērnus atpūtā uz laukiem. Rūpēs par tautas veselību, pāri par 100 veselības kopšanas punktu visos Latvijas novados sniedz padomus un palīdzību zīdaiņu un mazbērnu kopšanā un audzināšanā, bet skolās un kursos sagatavo medicīnisko palīgpersonālu. Lai atvieglotu namamātēm un saimniecēm ikdienas rūpes, ko tām sagādā pārdzīvojamais laiks, Tautas palīdzība iet talkā ar derīgiem padomiem un pamācībām, bet strādājošām mātēm un daudz bērnu ģimenēm rūpes atvieglo izpalīdzīgu dienests. Trūcīgos skolniekus Tautas palīdzības skolu kopas atbalsta ar uzturu, mācības līdzekļiem, apaviem un apģērba gabaliem. Mūsu brīvprātīgo kaŗavīru apgādei sagādāti prāvi vairumi siltu vilnas apģērba, vāktas svētku veltes u. t. t.

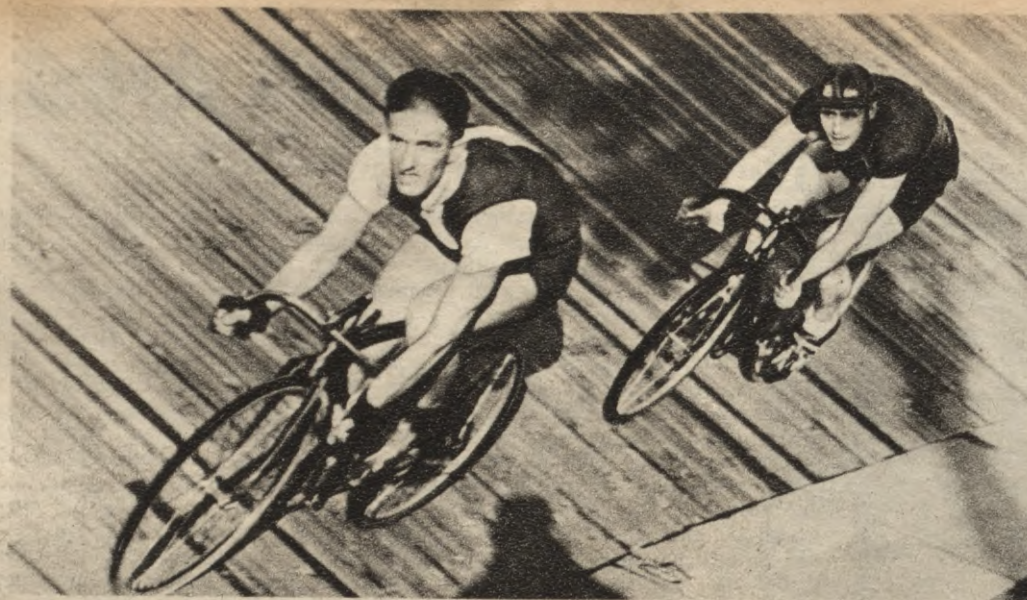
Šis svētīgais darbs visas tautas labā turpmāk jāizveido vēl tālāk un jāizvērs plašumā, jo kaŗš vēl turpinās un var nest aizvien jaunus upurus. Tādēļ tautas ziedojumu plūdums, kas pagājušā gadā bija jo bagātīgs, nedrīkst apstāties, bet tam jāklūst vēl kuplākam, jo visas grūtības un zaudējumus visvieglāk pārvarēt kopīgiem spēkiem.

Sā pavasara ziedojumu vākšanas nedēļa sākās svētdien, kad Rīgas un citu pilsētu ielās izgāja vairāki tūkstoši ziedojumu vācēju ar bundžinām. Tā kā šogad pilsētās vairs nav čaklās skolu jaunatnes, ziedojumu vācējos bija iesaistījušies iestāžu un uzņēmumu strādnieki un darbinieki, neizslēdzot pat ģenerāldirektorus, departamentu un fabriku direktorus. Kaut gan dienai pietrūka saules starojošā vaiga, tomēr visu gājēju — vecu un jaunu, privātu un kaŗavīru — krūtīs greznoja latviskās saulītes simbols un bundžu saturs bija kupls. Ziedojumu vākšanu turpina pa uzņēmumiem un iestādēm, privātiem dzīvokļiem un lauku sētām visu nedēļu. Ziedosim visi ar siltu sirdi un devīgu roku katrs pēc savām spējām. Lai ziedojumu plūdums Tautas palīdzības darbam būtu nepārtraukts, ziedosim regulārus atvilkumus no savām darba algām, kā to dara jau daudzu iestāžu un uzņēmumu darbinieki (1 proc.). Un, beidzot, klūsīm visi par Tautas palīdzības talciniekiem, jo lielajam darbam vajaga ne tikai lielu līdzekļu, bet arī daudz čaklu un izpalīdzīgu roku.

J. M.

Ar smaidošām sejām un saulītes simbolu pie krūts priecīgie ziedotāji svētdien staigāja Rīgas un citu pilsētu ielās.

UZŅĒMĪGIE SPORTISTI

Agrais pavasaris šogad sagādājis sportistiem iespēju daudz agrāk nekā citkārt sākt treniņus, lai jau laikus būtu formā. Vieglatlēti, šosejas ritenbraucēji un futbolisti savu teicamo formu jau paguvuši vairākkārt parādīt sacīkstēs maijā. Lielu rosību uzrāda nevien Rīgas, bet arī citu pilsētu un lauku sportisti, kas ievērojami kuplina nevien aktīvo sportistu rindas, bet arvien vairāk izvirzās par cienīgiem pretiniekiem treniņu ziņā labvēlīgākos apstākļos nostādītiem rīdziniekiem. No citu pilsētu sportistiem vislielāko aktivitāti uzrāda liepājnieki un valmierieši, gan sacīkšu rīkošanā, gan panākumu ziņā. Liepājas futbolisti — olimpieši, kas jau divi reizes maijā paguvuši mēroties ar Rīgas spēcīgākajām vienībām, atgriezušās mājās ar divi uzvarām — 4:2 pār enerģiskajiem VEF krāsu nesējiem un 3:2 pār nasko Rīgas Vilku izlasi Daugaviešu ceļojošā kausa izcīņā un vienu neizšķirti — 3:3 (0:3) pret RFK Latvijas meistarības izcīņā. Spēcīgā VEF vienība, kas reprezentēja Rīgu pilsētu sacīkstē Talsos, varēja panākt arī ne vairāk kā tikai 4:3 (3:3) uzvaru, kas nepārprotami raksturo sīkstos Talsu sporta biedrības vienpadsmitu cīņas spējas. Talsinieki ar savu centību un neatlaidību atjautīgā spē-

lē izmanījās teicami paralizēt tehniski pārākā pretinieka uzbrukumus, radot lielu sajūsmu kuplajās skatītāju rindās.

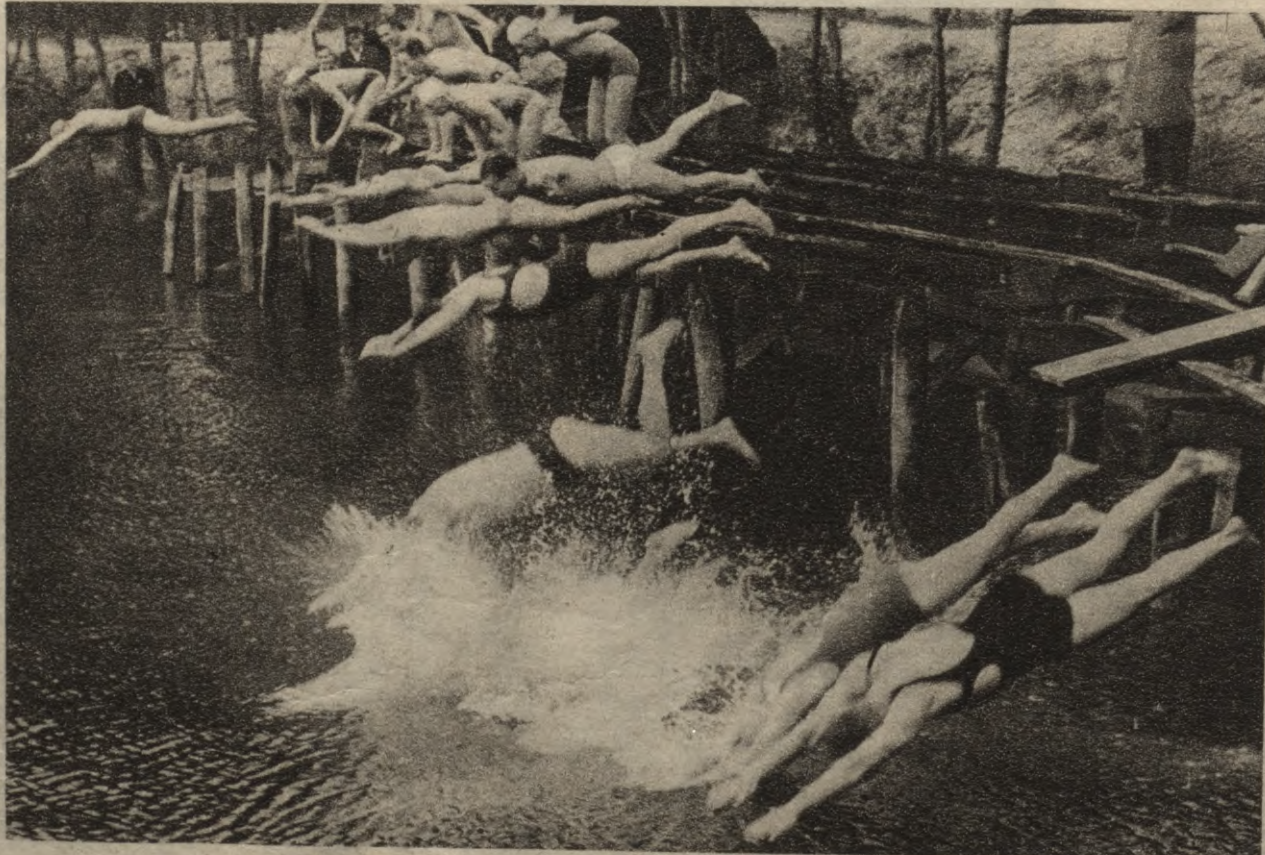
Ka skatītāju trūkums nav arī pat mazāk apdzīvotos centros laukos, ja vien sacīkstes labi noorganizētas, rādīja rosīgās Dundagas sporta biedrības rīkotās plašās sporta sacensības vieglatlētikā, futbolā un volejbolā, kur piedalījās prāvs skaits apkārtnējo pilsētu un pagastu sportistu un bija vairāk nekā 500 sporta jūsmotāju, gan maz disciplinētu.

Lielu uzņēmību un priekšzīmīgu disciplīnu uzrādīja vēl joprojām neliela peldētāju saime, atklājot jau 30. maijā peldēšanas sezonu. Par spīti tam, ka dzīvsudrabs termometrā nespēja pacelties augstāk par 10. švīkas atzīmi virs nulles,

1 km sprinta braucienā finālā satikās Siliņš ar Kļaviņu, pārspējot meistarus Vilsonu un Immermani. Uzvarēja Siliņš (pa kreisi). — Priekšā došanas braucienā uzvarēja 17 g. v. Ozoliņš.

peldētāji ar peldēšanas sporta darbiniekiem priekšgalā, sekojot mūsu sporta dzīves vadītāja rīkojumam, kas domāts, lai piesaistītu šai praktiskajai sporta nozarei jaunatni, devās pirmajā startā no peldētavu stekiem visā Latvijā.

Apbrīnojamu pacietību un disciplīnu tai pašā dienā nodemonstrēja vairāki simti sporta entūziastu sporta biedrības Mares šās sezonas pirmajās ritenbraukšanas sacīkstēs trekā, gaidot vairāk nekā divi stundas, kamēr nožūst lietū izmirkušā treka dēļi. Viņi, it kā pārsteigumus nojauzdami, nebija veltī gaidījuši. Tādus vienu pēc otra tiem sagādāja mūsu labākie ciklisti dedzīgās cīņās. A. Motmillers.

Rīgas peldētāju starts Kīsezera peldētavā, kur startēja arī sporta dzīves vadītājs R. Piūme (4. no labās).

O. Sprūdes uzt.

Liktenīga satikšanās

"Tā bija liktenīga satikšanās" — mēs mēdzam teikt par izšķirīgu pagriezieni, kas seko pēc kādas zīmīgas satikšanās cilvēku dzīvē. Reti kad dzīvē gadās, ka tāda liktenīga satikšanās skaņai tikai divu cilvēku likteņus. Arvien gandrīz tā mēdz būt, ka arī trešais ir iepīts šai likteņu spēlē.

Dzīvu, dziļi drāmatiska satura ilustrējumu tādām liktenīgām satikšanām rāda „Tobis” filmas produkcijas spēcīgā vācu lielfilma „Lielā ēna”. Filmas sižets ņemts no vācu teātru aktiešu dzīves un rāda kāda ievērojama skatuves mākslinieka dzīves tra-

gēdiņu, kas izraisās aktiera cēlo uzdevumu ciešā saskarē ar viņa personīgās dzīves likteni.

Liela skatuves mākslinieka laimi un nākotni izpostā viņa kolēģas vieglprātība. Smagi dvēseles pārdzīvojumi, kas seko liktenīgajiem pagriezieniem, kad jāzaudē iecerētā sievietē un vienīgā mīlotā meita, noved viņu gara tumsības ēnā. Panākumu un slavas kalnu galus sasniegušais skatuves mākslinieks turpina savu izpostīto dzīvi kā nepazīstams suflieris, kamēr negaidīta satikšanās viņu beidzot atbrīvo no gara tumsības un atkal atdod mākslai.

V. A.

H. Hatheijere (Hatheyer) apdāvinātās provinces aktrises Gizelas Ārensas lomā valdzina ar niansēto spēli.

H. George un V. Kvadeflijs (Quadeflieg) skarbu likteņa sitienu piemeklētā aktiera Šretera un šo likstu sagādātāja aktiera Jirgensena lomās aizrauj ar savu tēlojuma patiesīgu.

RADIOFONA PROGRAMMA

SVĒTDIEN, 6. JŪNIJĀ.

5.00 Vācu kaņavīriem. 6.30 Ziņas latv. v. 6.45 Hamburgas ostas konc. 7.00 Ziņas v. v. Pēc tam — Dienas programma. 7.10 Hamburgas ostas konc. 8.00 Rīta mūzika. 8.30 Vingr. bērniem. 8.45 Ziņas („Landesdienst Ostland”). 9.00 Vācu meistari mūzikā un literatūrā. 10.00 Ziņas v. v. 10.10 Dievkalpojums. 11.10 Mazs orķ. konc. 11.30 Polītiskā raidāmā. 11.45 Vācu māksla, vācu gars. Vācu dzejnieka Fr. Hölderlina 100. nāves dienas atcelei. 12.15 Ziņas latv. v. 12.30 Ziņas v. v. Pēc tam — Vācu tautas koncerts. 14.00 Ziņas v. v. 14.15 Ziņas („Landesdienst Ostland”). 14.30 Bērnu koris J. Slavieša vadībā. 14.40 A. Braštīņa pasaku ludziņa bērniem. 15.00 Latviešu mūzika un literatūra. L. Spilberga (dekl.), A. Kaktiņš (dziesmas), A. Dombrovska stīgu kvartets un radiofona koris. (Z. Lazdas dzejoli.) 16.00 Pasts kaņavīriem. 16.45 Ziņas latv. v. 17.00 Ziņas v. v. 17.15 Pasts kaņavīriem (turp.). 18.00 Berlīnes filharmoniku koncerts. 19.00 Aktuālītātes. 19.15 Nedēļas atbalss. 19.30 Latviešu brīvpr. kaņ. pusstunda. 20.00 Ziņas v. v. 20.15 Zemnieka gods, Pj. Maskanji opera 1 cēlienā. Piedalās E. Traviņa, A. Priednieks-Kavara, H. Lūse, A. Kortāns, rad. koris un orķ. 21.05 Ziņas latv. v. 21.20—23.00 Deju mūzika un laika kav. 22.00 Ziņas v. v. Pēc tam — Nākošās dienas programma un sporta ziņas. 22.20 Deju mūzika un laika kav. (turp.). 23.00 Mūzika (no Minchenes). 24.00 Ziņas v. v. 0.15 Nobeigums.

PIRMDIEN, 7. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Solistu koncerts. A. Rozenbergs (dziesmas) un A. Dunkels (vijole). 15.30 Mūzika. 16.00 Latviešu brīvpr. kaņ. pūtēju orķ. P. Bandera vadībā. 17.15 Vācu mūzika un literatūra. 18.00 Aktuālītātes. 18.30 Jautra kaņavīru stunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls — Mūsu kaņaspēks. 19.15 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais priekšlasījums. 20.15—21.00 Rīga: Kas katram tīk (no Berlīnes). 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Šūpulis, T. Kalves raidāmluga pēc R. Blaumaņa stāsta. 21.15 Kas katram tīk (no Berlīnes). 22.15 Sporta ziņas

frontei v. v. 22.20 Nākošās dienas programma un sporta ziņas. 22.30 Klavieru mūzika. Atskaņos prof. H. Pollaks (Pollack). 23.15 Deju mūzika un laika kavēklis.

OTRDIEN, 8. JŪNIJĀ.

8.00 Latviešu mūzika. 8.30 Mūzika. 11.30 Pasaules ceļotāji, K. Miķelsones raidāmluga bērniem. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. Kr. Linde (dekl.) un A. Vintera sieviešu sekstets. (K. Zariņa novele.) 15.30 Mūzika. 16.00 Pēcpusdienas mūzika I. 17.15 Pēcpusdienas mūzika II. 18.30 Jautra kaņavīru stunda. 19.15 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais apskats. 20.15 Mūzikas pērles. A. Pulciņa-Karpa, V. Stots (dziesmas) un R. Asions (čells). 21.15 Tautisks koncerts (no Rēveles). 22.20—24.00 Deju mūzika un laika kav. 0.15 Latviešu brīvpr. kaņ. pusstunda. 0.45 Nobeigums.

TREŠDIEN, 9. JŪNIJĀ.

8.00 Mūzika (no Vīnes). 11.15 50. Darba pārtraukuma koncerts. 14.30 Jautras melodijas un anekdoti. 15.30 Mūzika. 16.00 Latvijas komandanta pūtēju orķ. Fr. Tileganta vadībā. 17.15 Mūzikālas ainavas (no Rēveles). 18.30 Latviešu brīvpr. kaņ. pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls — Mūsu kaņ flote. 19.15 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais priekšlasījums. 20.15—21.00 Tautisks koncerts (no Vērmanes dārza). A. Priednieks-Kavara, rad. koris un orķ. 21.15 Deju mūzika un laika kav. H. Heics (saksofona solo), G. Lapensons (vijole) un radiofona deju kap. 22.20 Kamer-mūzika (J. Brāmsa (Brahms) skaņdarbi). 23.15 Deju mūzika un laika kav.

CETURTDIEN, 10. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. O. Uršteins (dekl.) un tautisks ansamblis Sidrabene V. Bērzkalna vadībā. (K. Jēkabsona un J. Miesnieka dzej.). 15.30 Mūzika. 16.00—18.00 Koncerts I. E. Keslers (vijole), H. Bötchers (Böttcher) (oboja) un rad. orķ. 17.15 Koncerts II (turp.). 18.30 Jautra kaņavīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais apskats. 20.15—21.00 Jautrais vakars. 20.15—21.00 Madona,

6. VI—12. VI GALVENAIS RAIDĪT. RĪGA, RAIDĪTĀJI MADONA, KULDĪGA, LIEPĀJA

Kuldīga un Liepāja. Mātes mīlestība, V. Sīkas raidāmluga. 21.15 Mūzikālas ainavas (no Rēveles). 22.20—24.00 Deju mūzika un laika kav.

PIEKTDIEN, 11. JŪNIJĀ.

8.00 Vīru dubultkvartets Tēviņa un skaņu plates. 8.30 Mūzika. 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Zaķu gans, Dz. Soduma raidāmluga bērniem. 15.30 Mūzika. 16.00 Koncerts. V. Liepiņa-Zaķe (dziesmas) un mazais orķ. A. Pār-upa vadībā. 17.15 No operu pasaules. 18.30 Vīnes operešu mūzika. 19.00 Priekšlasījumu cikls — Mūsu aviācija. 19.15 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Raksti no laik-rakstiem. 20.15—22.00 Ko kaņavīri labprāt klausās. 22.20 Kamer-mūzika. (J. S. Bacha skaņdarbi.) Atskaņos heidelbergiešu kamer-mūzikas vienība. Dirigents — prof. Volfganggs Fortners, (Vaska uzņēmumi.) 23.15 Deju mūzika un laika kav. (no Minchenes). 0.15 Latviešu brīvpr. kaņ. pusstunda. 0.45 Nobeigums.

SESTDIEN, 12. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Baritons, Vitā-mīna humoristiskā raidāmā. 15.30 Mūzika. 16.00 Dienas darbs ir veikts. (Mūzikāls pārraidījums no kādas fabrikas.) M. Vētra, V. Ruševics (vijole), B. Ozoliņa (dekl.) un radiofona koris T. Kalniņa vadībā. 17.15 Mūzika I (no Berlīnes). 18.30 Jautra kaņavīru stunda. 19.15 Ziņas no kaņalauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais apskats. 20.15—22.00 „Mēs mūzicējam”. 21.15 „Mēs mūzicējam” II (turp.). 22.20—24.00 Deju mūzika.

KATRU DARBDIENU.

5.00 Vācu kaņavīriem. 6.15 Ziņas latv. v. 6.30 Vingrošana. 6.45 Mūzika. 7.00 Ziņas v. v. un konc. 8.00 Mūzika. 9.00 Ziņas v. v. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25—11.30 Pārtraukums. 12.15 Ziņas latv. v. 12.30 Ziņas v. v. 12.45 Mūzika. 14.00 Ziņas v. v. 14.15 Landesdienst Ostland. 15.00 Virsp. ziņ. lēns atkārtojums un isas ziņas. 16.45 Ziņas latv. v. 17.00 Ziņas v. v. 18.00 Aktuālītātes. 20.00 Ziņas v. v. 21.00 Ziņas latv. v. 22.00 Ziņas v. v. 23.00 Landesdienst Ostland. 24.00 Ziņas v. v. 0.15 Nobeigums.

Zili burtumi

Ņujorkā sastopas divi amerikāņi.
„Mister Džindžer, vai esat dzirdējuši, ka Ruzvelta kamīna runas uzņemšot skaņu platēs?”
„Jā, mister Svindžer, un es zinu, pat kādēļ!”
„Pasakiet arī man, ja nav kara noslēpums.”
„Lai amerikāņu nākamām paaudzēm būtu ko pasmieties!”

Vašingtonā sastopas divi žīdi.
„Oi, mister Šlapmacher, vai jumsim dzirdēj vien dull priekšlikum taisīt žīde jātnēk eskadron made in USA?”
„Fer vos mumsim jāt uz zirgem, mister Knobelvurst, kad mēs var jāt uz amerikāne taute mugurem?!”

Londonā lepna pieņemšana padomju sūtniecībā. Galda runā mīsters Biverbruks saka: „Lielbritāniju ar Padomju savienību vieno stipras saites!”

Visi aplaudē, bet kāds lords norūc: „Man liekas, es tās jūtu jau ap savu kaklu!”

Nesaki vis.
Dabāns ar Grabānu iegājuši restorānā un jau šo to nogaršojuši. Pēkšņi Dabāns rāda draugam:

„Skaties, tur taču sēž Čabāns!”
„Nemuldi, Čabāns jau kopš gada miris.”
„Nesaki vis, Grabān, redzi, ka viņš vēl kustas!”

Pārāk liels upuris.
Jauns mūziķis ierodas pie slavena komponista un pasniedz tam savu pirmo simfoniju:

„Profesora kungs, es ļoti lūdzu jūsu atsaucsmi par manu kompozīciju!”
Profesors pašķirista nošu lapas, smagi nopūšas un jautā:

„Interesanti zināt, kādēļ isti jūs pievērsāties mūzikai?”

„Sākumā es gribēju studēt par ārstu,” stāsta jaunais ģenijs, „bet tad es sajutu, ka vislabāk varu pakalpot savai tautai un cilvēcei, ja kļūstu komponists!”

„Mīļais draugs,” atbild profesors, „ticiet man, ka cilvēce nav jūsu uzpurēšanās cēlonis. Pilnīgi pietika, ka jūs tās dēļ atteicāties no ārsta amata!”

Čikagas tiesā.
„Apsūdzētais, tagad noskaidrots, ka jūs nevarējāt šo noziegumu izdarīt jau tādēļ vien, ka jūs notikuma laikā atradāties cietumā par kādu agrāk izdarītu noziegumu.”

„Tā ir, tiesneša kungs.”
„Kādēļ jūs to neteicāt tūlī?”
„Es baidījos noskaņot pret sevi zvērīnātos piesēdētājus, ja viņi uzzinātu, ka esmu sēdējis cietumā.”

Jautājums.
„Saimniek, šī pastēte nav baudāma!”
„Kā? Es pagatavoju pastētes jau tad, kad jūs vēl nemaz nebijāt nākuši pasaulē!”
„Kādēļ tad agrāk nelikāt galdā?”

Prātīgi teikts.
Pēc pacienta izmeklēšanas ārsts pamāca:
„Es teikšu vaļsirdīgi: ilgi jūs nedzīvosiet, ja vēl ilgi turpināsiet tādu dzīvi.”

Nav jau vakarējā.
„Jūs būsiet apmierināti ar mani kā savu ģeniķu! Agrākā saimniece raudāja, kad es gāju prom.”
„Ar mani tā nebūs: es prasu īres naudu iepriekš samaksāt!”

Izklaidība.
Ārsts: „Es tūlīt jums izrakstīšu recepti, bet kur tad es liku savu pildāmspalvu?”
Pacients: „Man padusē, ārsta kungs.”

Labā liecība.
Tiesnesis iztiesā apvainošanas lietu.
„Liecniek, strīda beigās apsūdzētais esot teicis sūdzētājam: Tu esi gatavais plānā galdiņa urbējs, lai neteiktu — idiots! — Vai tā ir?”

„Tā tiešām ir, to es varu apzvērēt, tiesneša kungs!”

FINKELŠTEINS RAUD.
Padomijas sūtnis Vašingtonā Litvinovs-Finkelšteins ceļā uz Maskāvu ilgāku laiku uzkavējies Jeruzalemē pie žīdu raudu mūra.

Par tate Staline es raude
Un vispasaules žīde naude:
Ja tatem Stalinem ies švach,
Tad visem žīdem šlus und krach!

Oi, — vei, Moisei,
Krovj peļ, slozi leļ!

J. Dr.

Labakas aprindas.
Gribuļa kungs dusmīgs iedrāžas precību birojā.

„Tā esot labāko aprindu dāma, ko jūs man ieteicāt?!”
„Amālijas jaunkundze?”
„Jā! Viņas tēvs taču sēdējis cietumā par vekseļu viltošanu.”
„Kas to jums teica?”
„Es to jums saku! Es pats tur ar viņas tēvu iepazinos.”

Tiesā.
„Jūs esat nozadzis mēteli, vai atzīstāties?”
„Jā, tiesneša kungs, bet man ir vainas mikstinātāji apstākļi.”

„Kādi?”
„Es no šīs zādzības neieguvu nekādus personīgus labumus: mēteli man bija par mazu!”

Traips mēteli.
Dabānam bija traips mēteli. Klaburs viņam ieteica kādu traipu tīrīšanas līdzekli.

„Izmazgā traipu un pakar mēteli sētā uz žoga, lai izžūst!”
Otrā dienā Dabāns kļiedza uz Klaburu:
„Es tevi nodošu tiesai, tu blēdi!”
„Kā, vai tad traips neizzuda?”
„Traips? Ar visu mēteli! Tā jau ir tā nelaime.”

KALPS SEGLO, KUNGS JĀJ.

„Tikai vienu acimirkli, lord Jūda, es tūlīt apseglošu šo lopiņu, un jūsu gaišība varēs izjāt apskatīt savus Lielbrit... tas ir — Lielizraēlijas īpašumus!”

AK, ŠAUSMAS!

„Svētā kompartija, kas nu notiks: komunistiskā internacionāle likvidēta! Vai tad tiešām Stalina tētiņš tā apskaities uz ārzemju tautām, ka negrib vairs tām dot ne savu saulīti, ne mūsu paradīzes labumus?!”

(Zīm. „Lust. Blatt.”)

ILLOSTRĒTS NEDEĻAS ŽURNĀLS „LAIKMETS”. Izdevējs ARTURS FREIMANIS. Atb. redaktors EDUARDS TŪBELIS. Žurnāla „Laikmets” redakcija un apgāds atrodas Rīgā, Rich. Wagner'a (Dzirnavu) ielā 57. Tālruni: izdevējs 34692, atbildīgais redaktors 34654, redaktors 22588, redakcija 34696, apgāds 22614. Numurs maksā 30 Rpf. Nākošais numurs iznāks 11. jūnijā.